

№ 15 (608)
Красавік 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Традыцыі: розныя велікодныя яйкі** – стар. 2
- ☞ **Стагоддзі культуры: музей у Віцебскім універсітэце** – стар. 4
- ☞ **Наша гісторыя: пісьменнік-палеміст Іпацій Пацей** – стар. 5
- ☞ **Вандроўка: нататкі падарожніка па Польшчы** – стар. 7 і 8

«Верба б'е, верба б'е не па мне,
па сырой зямлі...»

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

На тым тыдні...

- ✓ **13 красавіка** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў адкрылася фотавыстаўка «Энергія жыцця. Чарнобыль. 30 лет». На выстаўцы прадстаўлены працы фотамастакоў – удзельнікаў пленэру, што адбыўся летась у красавіку ў Брагінскім раёне і праходзіў у межах праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі «Развіццё патэнцыялу сеткі сямейных клубаў у Чарнобыльскай зоне з мэтай паляпшэння сацыяльна-эканамічнай сітуацыі». Чатырохгадовы праект рэалізуецца грамадскай арганізацыяй «Беларускі зялёны крыж» пры фінансавай падтрымцы Еўрапейскага Саюза. Значнай часткай экспазіцыі сталі фотапрацы, зробленыя ў Брагінскім раёне за апошнія дзесяць гадоў беларускім фатографам Сямёнам Шаўцовым.
- ✓ **14 красавіка** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася дзіцячая навукова-практычная канферэнцыя, прысвечаная 110-годдзю творчай дзейнасці Якуба Коласа. Музей Песняра запрашаў на канферэнцыю вучняў 6 – 11 класаў сярэдніх школаў і гімназіяў Беларусі. Мэта мерапрыемства – развіццё інтэлектуальнага і творчага патэнцыялу вучняў, папулярызацыя творчай спадчыны народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, выяўленне таленавітых школьнікаў, якія цікавяцца беларускай літаратурай.
- ✓ **14 красавіка** ў галерэі «Природа і творчасць» (Рэспубліканскі цэнтр экалогіі і краязнаўства) адкрылася **выніковая выстаўка XI Міжнароднага конкурсу жывапісу і графікі «На сваёй земле»**. Сёлета ў конкурсе ўдзельнічалі 13 233 творчыя працы з 36 краінаў свету. У экспазіцыю выстаўкі ўвайшлі 352 працы з 22 краінаў. Таксама ў межах адкрыцця выстаўкі адбыўся спецыяльны паказ лепшых мультфільмаў I Міжнароднага конкурсу мультыплікацыі і дыяфільмаў і ўзнагароджанне пераможцаў двух конкурсаў.
- ✓ **15 красавіка** ў сядзібе Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны адбыўся **вечар памяці, прысвечаны гадавіне сыходу з жыцця Уладзіміра Содалы** – пісьменніка, журналіста, мовазнаўцы, даследчыка беларускай культуры, рэдактара і вядучага тэлевізійнай праграмы «Роднае слова». На вечарыне быў паказаны відэафільм пра У. Содалю і прадстаўлены прысвечаны яму твор станковага жывапісу працы мастака Алеся Цыркунова.
- ✓ **19 красавіка** ў Музеі гісторыі беларускага кіно адкрылася **выстаўка графікі славецка Стаяна Брезочніка «Вяртанне»**. Яго графіка дае глядачу ўнікальную магчымасць зразумець развіццё мастацтва Славені другой паловы XX – пачатку XXI стагоддзя. На выстаўцы прадстаўлена каля 40 сапраўдных афортаў, у тым ліку серыі, створаныя ў тэхніцы сухой іголкай.
Выстаўку можна наведаць да 8 мая.

Зварот да чытача «Краязнаўчай газеты»

Лічыце, што гэты зварот асабіста да кожнага з вас – верных і непахісных сяброў «КГ», хто ў сённяшні, не прасты для кожнага беларуса, час не пакінуў сваю газету, даў ёй магчымасць існаваць (тое слова, якое адпавядае рэчаіснасці). Вас такіх, верных падпісчыкаў газеты, у гэтым месяцы ўсяго 107. Дадайце сюды 652 бібліятэкі, музеі, іншыя ўстановы культуры – вось і ўвесь тыраж «Краязнаўчай газеты». Практична выключаныя мясцовымі ўладамі з ліку падпісчыкаў школы і іх больш за 2 000 краязнаўчых музеяў з гурткамі краязнаўцаў. Газета, прызначэнне якой быць дапаможнікам у вывучэнні гістарычнай дысцыпліны, выхавачелем патрыятычных пачуццяў у школьнай моладзі, ні разу не трапіла ў тыя спісы выданняў, рэкамендаваных мясцовымі ўладамі для абавязковай падпіскі (існуюць яшчэ і такія спісы, альбо вусныя рэкамендацыі).

Вынікі падпіскі на другі квартал 2016 года на газету прымусілі сабрацца разам Выканкам ГА «Беларускі фонд культуры», рэдкалегію газеты і яе заснавальнікаў на нараду з парадкам дня «Аб лёсе «Краязнаўчай газеты»». Каб не пералічваць усіх па прозвішчах, скажу, што амаль усе яны названыя ў выходных дадзеных на апошняй старонцы «КГ».

На гэтым сходзе было адзначана, што фінансавае становішча (з улікам скарачэння колькасці чытачоў за апошні месяц) прымушае заснавальнікаў выпуску газеты прыпыніць. Бо штомесячна для разліку за друкарскія паслугі і падрыхтоўку газеты да друку не хапае каля 4 млн рублёў. Гэта пры ўліку, што сярэднямесячная аплата працы чатырох штатных супрацоўнікаў газеты складае ўсяго 1,5 млн рублёў.

Можа, хтосьці з вас захоча папракнуць мяне за такія падрабязнасці нішчымнага існавання нашай газеты? Ну што ж, папракніце. Можа, і

заслужылі за 13 гадоў выпуску «КГ» не толькі пахвальбы (чаго было значна больш), але і папрокаў. Толькі аднымі папрокамі газету не выратуеш: патрэбныя, як пішуць у многіх газетах, «действительные меры». Да гэтых мераў сябры рэдкалегіі і сябры газеты аднеслі шэраг прапаноў, якія хацеў бы, каб вы пачулі і, магчыма, дапамаглі б у іх вырашэнні.

Такім чынам, было вырашана ўсё ж прадаўжаць выданне нашай з вамі газеты. І шукаць шляхі, каб захаваць наклад выдання, пашыраць веды пра яго, шырыць сяброўскі ды аўтарскі актыў, пашыраць кола падпісчыкаў. Для гэтага быў выказаны і абмеркаваны шэраг прапаноў, распрацоўваюцца мерапрыемствы па паляпшэнні становішча. Пра першую з гэтага шэрагу ініцыятыву распавяду падрабязней сёння (пра іншыя будзем паведамляць таксама на старонках «Краязнаўчай газеты» і на нашым сайце bfk.by – сачыце за публікацыямі, сябры).

Прапануецца ў рэдакцыі газеты (г. Мінск, Траецкая набярэжная, дом 6, трэці паверх) штомесячна кожную першую пятніцу з 12:00 да 15:00 праводзіць сумесныя сустрэчы краязнаўцаў з асобнымі сябрамі рэдкалегіі «КГ», актывам газеты, каб абмяркоўваць набалелыя пытанні зберажэння культурнай спадчыны, абменьвацца досведам краязнаўчай працы, наладжваць новыя, жывыя кантакты.

Першая Сустрэча краязнаўцаў у «Краязнаўчай газеце» павінна адбыцца ў пятніцу 6 мая. На такіх сустрэчах мы абавязкова абмяркуем і іншыя прапановы па выратаванні газеты.

Адно застаецца дадаць:
выратаваць «Краязнаўчую газету» можна толькі разам.

Уладзімір ГІЛЕП,
галоўны рэдактар «Краязнаўчай газеты»

Кнігі Валерыя Тухты

У сэрцы кожнага чалавека жыве вялікае і цудоўнае пачуццё любові да Радзімы, таму ўсцешна, што ў маладога пакалення ўзраста цікавасць да гістарычнага мінулага роднай зямлі, павяга да дня сённяшняга, гонар за Бацькаўшчыну.

Нядаўна цікавая сустрэча адбылася ў Матырынскай сельскай бібліятэцы. Да вучняў Матырынскай школы-сада завітаў настаўнік гісторыі Слабадскай школы-сада, кіраўнік клуба «Нашчадкі» і школьнага музея Валерыя Тухта. Для кожнага жыхара Лепельшчыны ён вядомы як аўтар кнігі па краязнаўстве.

Адна з апошніх кніг мясцовага краязнаўцы, «У цясінах памяці», выйшла летась. Яна распавядае пра ўдзельнікаў вайны ў Афганістане, чый лёс звязаны з Лепельшчынай. Кожны ўдзельнік мерапрыемства хацеў пачуць, як ствараўся сумесны праект краязнаўцы В. Тухты і раённай арганізацыі ветэранаў вайны ў Афганістане. У ёй прыводзяцца біяграфічныя звесткі больш як трохсот ураджэнцаў і жыхароў нашага раёна, у тым ліку і ўраджэнцаў Матырынскай зямлі. Таксама ўвазе ўдзельнікаў мерапрыемства была прадстаўленая выстаўка-экспазіцыя «Эхо афганскай вайны».

На сустрэчы Валерыя Уладзіміравіч прадставіў яшчэ адну кнігу – «Вяртанне з небяцця». Гэта краязнаўчы нарыс, прысвечаны пошуку нашага земляка, ураджэнца вёскі Свяда Лётчыка-знішчальніка Мікалая Пшонкі. Вучні з захапленнем слухалі апавед пра подзвіг лётчыка, які загінуў на ўзбярэжжы Чорнага мора ў гады Вялікай Айчыннай вайны і перазахаваны на могілках у вёсцы Слабада. Фрагменты баявой машыны перададзены ў музейны пакой Слабадскай школы-сада.

Валерыя Уладзіміравіч разам з удзельнікамі клуба даследуе помнікі археалогіі, падзеі Першай і Другой сусветных войнаў на тэрыторыі Лепельскага раёна, займаецца зборам легендаў і паданняў.

Дапаўненнем мерапрыемства стаў адзін з экспанатаў музея – салдацкая гімнасцёрка, у якой усе ахвочыя маглі зрабіць фотаздымак на памяць.

Сённяшнім падлеткам такія сустрэчы вельмі неабходныя. Яны дапагаюць выхоўваць такія якасці, як мужнасць, адвага, стойкасць, спрыяюць зберажэнню гістарычнай спадчыны, фармаванню ў моладзі пачуцця патрыятызму, прыналежнасці да слаўнай гісторыі беларускага народа на прыкладзе лёсу сваіх землякоў.

Л. МІХНЕВІЧ,
бібліятэкар Матырынскай
сельскай бібліятэкі
Лепельскага раёна

Дзе варта пабываць

«Бо сягоння Вербніца — свята ў вярбы»

Вербніца, або Вербная нядзеля – хрысціянскае свята, у аснове якога ляжыць евангельская гісторыя аб урачыстай сустрэчы Хрыста жыхарамі Іерусаліма. Пад час сустрэчы яны кідалі Хрысту галінкі фінікавай пальмы. Для славянаў сімвалам свята стала вярба, таму што яна першая пачынае сваё цвіценне. Да маладой вярбы ставіліся як да свяшчэннага дрэва. Яе галінкі асвятчалі ў храме, прыносілі дадому і выконвалі з імі шэраг рытуальных дзеянняў, якія сімвалізавалі адраджэнне новага жыццёвага цыкла. Нашыя продкі верылі, што асвечаная вярба здольная дапамагчы чалавеку захаваць здароў'е і спрыяць добраму ўраджаву.

Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту запрашае на святкаванне Вербніцы 24 красавіка з 12.00 да 14.30.

У гэты дзень наведнікаў чакае ўпрыгожанне і асвячэнне галінак вярбы, святочнае аздабленне вокнаў хатаў выцінанкамі, абрады «Асвятчэнне агарода» і «Упрыгожанне покуці вярбой», расповед жыхароў музейнай вёскі пра традыцыі святкавання Вербнай нядзелі, майстар-клас па вырабе віншавальных паштовак ад настаўніцы ў народным вучылішчы.

Экспазіцыя музея працуе з 10.00 да 19.00. Каса працуе з 11.00 да 18.30.

Шаноўныя наведнікі! Калі ласка, паклапаціцеся аб абутку і вопратцы згодна з умовамі надвор'я.

Музей знаходзіцца за 4 км ад МКАД (за аўтарынкам «Малінаўка» за в. Азярцо). Праезд ад аўтастанцыі «Паўднёва-Заходняя», ад прыпынка «Ст. м. Пятроўшчына», «Ст. м. Малінаўка» ў накірунку Мінск – Гарадзішча, Дубянцы, Новы Двор, Чыкі.

№ 357 – Дубянцы: 13.50, 16.05; № 170э: 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00. Маршрутнае таксі: 10.00, 10.55, 12.00, 12.55, 14.25, 15.25, 17.05, 17.55, 19.10.

Паводле інфармацыі
арганізатараў

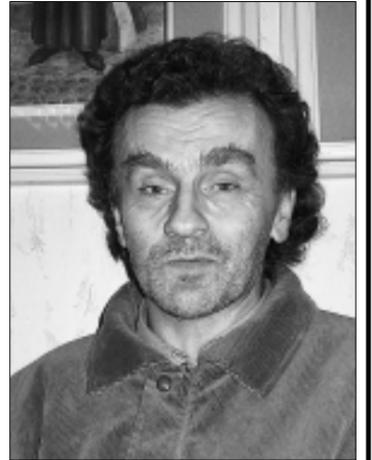
Нашы спачуванні

17 красавіка на 57-м годзе жыцця пасля цяжкай хваробы памёр журналіст, музычны крытык, паэт і перакладчык **Вітаўт МАРТЫНЕНКА**. Нашыя чытачы ведаюць яго як даўняга аўтара рубрыкі ў нашай газеце «Традыцыі і сучаснасць».

Нарадзіўся Вітаўт у Мінску, скончыў факультэт журналістыкі Белдзяржуніверсітэта, працаваў адказным сакратаром і намеснікам рэдактара газеты «Чырвоная змена» (дзе стварыў папулярную ў чытачоў укладку «Нотны аркуш»), выдаў шэраг кніг пра беларускую музыку, транслітэраваў у кірыліцу і выдаў раман Г. Сянкевіча «Quo vadis» у перакладзе кс. П. Татарыновіча.

В. Мартыненка быў, бадай, самым абазнаным спецыялістам у гісторыі і сучасных тэндэнцыях беларускага року. З Вітаўтам спрачаліся, з ім маглі не пагаджацца, але не маглі ігнараваць ягоныя падыходы, погляды, ацэнкі. Усё ягонае жыццё было аддадзенае Беларусі, стала прыкладам бязмежнай любові да Бацькаўшчыны.

Рэдакцыя і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» шчыра смуткуюць з прычыны заўчаснай смерці Вітаўта і выказваюць спачуванні родным, блізкім і калегам спачылага, ягонай дачцэ Альдоне.

Трошкі пра велікодныя яйкі

31 сакавіка ў Цэнтры даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адкрылася выстаўка «Прышла Вялічка з чырвоным яечкам». На ёй прадстаўлены «шкробанкі», «пісанкі» ды іншыя велікодныя яйкі.

«Вялічка» – так у народзе называецца Вялікдзень. Гэтае свята існавала яшчэ ў дахрысціянскія часы і было звязанае з аграрным цыклам. Традыцыя фарбаваць яйкі да Вялікадня вядомая амаль ва ўсіх народаў свету. Не выключэннем з'яўляецца і Беларусь, дзе дагэтуль захаваліся вельмі архаічныя абрады і звычкі.

Цыкл веснавых святаў на тэрыторыі Беларусі пачынаецца з «Саракоў», якія адзначаюцца 22 сакавіка. 24 сакавіка святкуецца «Вялікдзень» – дзень вясновага раўнадзенства. Менавіта з гэтай пары і пачыналі праводзіць рытуальныя дзеянні, што павінны прынесці дабрабыт у хату. Выкарыстоўвалі для гэтага сімвалічныя прадметы, якія потым захоўвалі ў хаце ўвесь год. Адным з такіх прадметаў было велікоднае яйка, асвечанае ў царкве на мінулы Вялікдзень.

Велікоднае яйка магло быць пафарбаваным у цыбулінні, у фарбе з буракоў ці ў адвары з кары дрэваў, таму магло мець колер ад жоўтага да цёмна-карычневага. Розныя тэхналогіі фарбавання далі назву розным відам велікодных яек. Кораценька спынімся на адзін з іх.

«Крашанка» – гэта аднатонна пафарбаванае зваранае яйка, якое з'яўляецца рытуальнай ежай. Зваранае яйка можа быць упрыгожанае пры

Старшыня ГА «Саюз майстроў народнай творчасці Беларусі» Я. Сахута выступае на адкрыцці выстаўкі

дапамозе васкавай свечкі кропкамі светлага колеру, і тады гэта ўжо будзе «крапанка».

Калі на пафарбаванае яйка нанесці малюнак пры дапамозе звычайнага кухоннага нажа, кравецкага шыла ці швацкай іголкай вялікага памеру – «шарпаткі», то гэта ўжо будзе «шкробанка» ці «скрабанка».

Каб яйка магло звацца «пісанкай», яго бралі абавязкова сырое ад маладой куры і знесенае на Вялікдзень (24 сакавіка). Гэтае яйка павінна было быць распісаным метадам васкавання (газета аб тэхналогіі падрабязна распавядала ў 2014 г. – «КГ»). На ім наносіліся малюнак-сімвалы пры дапамозе воску і спецыяльных прыладаў для роспісу гарачым воскам (цвік, шпілька, пісак). Яйка пры гэтым паэтапа ачуналі ў жоўты, потым у чырвоны і ў канцы ў чорны колер. Напрыканцы, калі малюнак быў нанесены і яйка было пафарбаванае ў чорны,

воск здымалі і атрымлівалі рознакаляровы малюнак на паверхні. «Пісанку» асвятчалі ў царкве і захоўвалі ў хаце за іконай як ахову ад пажару і сімвал дабрабыту і шчаслівага жыцця сям'і.

Прызначаліся пісанкі толькі для дарэння. Імі нельга было памінаць мёртвых, пабітая пісанка пагражала засухай. Калі пісанку здаралася разбіць, то шкарлупіну трэба было адразу здрабніць і закапаць у зямлю або кінуць у ваду. Непрыгатаванне да сустрэчы вясны пісанак, грэбанне імі наогул абыццала канец усяму існаму. Даўней лічылася, што для падрыхтоўкі пісанак падыходзяць толькі першародныя, абавязкова аплодненыя яйкі маладзенькіх курачак, знесеныя ў сакавіку, у першы вясновы маладзік. Акрамя яйкаў, патрэбныя былі чыстыя пчаліны воск, непачатая вада, жывы агонь, новыя пэндзлі для размалёўкі воскам, новыя сурвэткі, новыя гліняныя гаршкі, а таксама зелле для атрымання фарбаў.

Сёння выканаць гэтыя ўмовы амаль немагчыма, таму яйкі трэба браць дыетычныя № 2, фарбы анілінавыя для воўны, воск набыць у пчалароў на базары. А відэаматэрыялаў па выкананні пісанак у інтэрнеце шмат. Але трэба ўлічыць, што распісаць на падарунак трэба поўнае яйка, яно жывое, а не выдзьмутую пустую шкарлупку, нават прыгожую.

Паглядзець, як дэкаруюць велікодныя яйкі беларусы і нашы бліжэйшыя суседзі, можна на выстаўцы, якая будзе працаваць да 6 мая.

Валянціна ПІСАРЭНКА

Майстар-клас В. Пісарэнкі па выкананні «пісанкі»

Фэст экскурсаводаў

Такім чынам, сёлетні Фэст экскурсаводаў ужо распачаўся. Нагадаем, што мерапрыемства праходзіць пры падтрымцы Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь і Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА.

На большасць мінскіх экскурсіяў патрэбная папярэдняя рэгістрацыя і ўжо ўсе яны запоўненыя. А вось у рэгіёнах можна прыйсці да пачатку канкрэтнай упадабанай экскурсіі і далучыцца да групы. Ніжэй падаем спіс тых вандровак, на якія могуць яшчэ паспець нашыя чытачы.

Па ўсіх пытаннях можна звяртацца на e-mail fest@guides.by ці па тел.+375 29 557 11 24.

Брэсцкая вобласць			
	Экскурсавод	Назва	Час і месца пачатку
Баранавічы	Уладзімір Зуеў	Улочкамі 145-летнега горада Барановічы	24.04 11.00 збор каля ўвахода на Цэнтральны вакзал
Баранавічы	Наталля Станкевіч	Детектывы в бібліотеке	23.04 12:00 Цэнтральная гарадская бібліятэка, сектар літаратуры на замежных мовах
Белавежскі	Людміла Гурывіч і калектыў навучэнцаў	Квест «Наш Беловежскі»	23.04 13.00 каля школы (вул. Школьная, 2)
Брэст	Іна Міранюк	Брэст – горад с тысячелетней историей	23.04 11.00 вул. Міцкевіча, галоўны ўваход у зімовы сад
Брэст	Юрый Янкевіч	Жывая вясна	23.04 10.00 пачатак ад набярэжнай Ф. Скарыны (каля прычала)
Брэст	Яфім Басін	Еврейская история в памяти Бреста	22.04 18:00 помнік на плошчы Свабоды
Брэст	Алена Каховіч	Квест па Брэсцкай крэпасці	23.04 13:00 Брэсцкая крэпасць, Холмскія вароты. Для ўдзельнікаў квеста неабходныя мабільны інтэрнэт, смартфон або планшэт
Брэст	Таццяна Шаўчук	Архітэктура Брэста XIX – пач. XX ст.	24.04 13:00 Месца сустрэчы: вул. Леніна (перад будынкам драматычнага тэатра) – вул. К. Маркса – вул. Савецкіх пагранічнікаў – пл. Свабоды – вул. Камсамольская – вул. Міцкевіча – вул. Леванеўскага
Мінская вобласць			
Пухавічы	Наталля Ільніч	Пухавіцкія цікавосткі	23.04 12.00 на чыгуначным вакзале ст. Пухавічы
Пухавічы	Наталля Ільніч	Талька і наваколлі	24.04, 11.00 на чыгуначным вакзале Талька
Барысаў	Мікалай Чарнуха	Клад Наполеона	24.04 12.00 збор каля аўтастаянкі на Брылеўскім полі
Крупкі	Андрэй Аляхновіч	Малавядомыя старонкі эканамічнай гісторыі мястэчка Крупкі, і не толькі...	23.04 12:00 перад помнікамі Кавалёнку
Маладзечна	Уладзімір Садоўскі	Маладзечна: ад мястэчка да абласнога цэнтра	23.04 11.00 на рагу вул. Лібава-Роменскай і вул. Таўлая, каля былога кафэ «Шырван»
Нясвіж	Анастасія Азарка	Ваколіцы Нясвіжа. Прадмесце Рудаўка	23.04 18.00 збор на аўтобусным прыпынку ў пасёлку Сельгастэхніка (канцавы прыпынак гарадскога аўтобуса)
Будслаў	прадстаўнік манаскага ордэна бернардынцаў	Гісторыя і сучаснасць Будслаўскага касцёла	23.04 12.00
Барысаў	Аляксандра Валодзіна	Барысаў – горад эпохі індустрыялізацыі	23.04 12.00 збор каля чыгуначнага вакзала
Заслаўе	Аляксандр Дзяргун	Заславль – горад древний	23.04, 12.00 перад помнікамі Ізяславу насупраць касцёла
Гомельская вобласць			
Гомель	Сяргей Балахонаў	Скрыжаванні сусветаў: літаратурная прастора і прастора горада	23.04 14.00 вул. Пушкіна, 32, каля «Паляўнічага дамка»
Гомель	Марыя Булавінская	Кварталы гомельскай эліты: былыя вуліцы Мільённая, Крушэўская і інш.	23.04 17.30 каля фантана на вул. Білецкага

Гродзенская вобласць			
Гродна	Супрацоўнік музея	Экскурсія по музею утога	23.04 10.00 вул. Савецкая, 7 – 23 (уваход з двара, на 2-м паверсе)
Гродна	Мечыслаў Супрон	Абарончыя ўмацаванні Гародні часоў Паўночнай вайны	23.04 12.00 каля ўвахода ў Стары замак
Гродна	Прадстаўнік царквы	Экскурсія ў грэка-каталіцкую царкву	23.04 14.00 Гараднічанская, 32а
Гродна	Супрацоўнік музея	Экскурсія по музею утога	24.04 10.00 вул. Савецкая, 7 – 23 (уваход з двара, на 2-м паверсе)
Гродна	Святлана Словік	Шпацыр па вуліцы Раскошша	24.04 11.00 перад помнікамі Э. Ажэшка
Гродна	Андрэй Вашкевіч	Старыя гарадзенскія могілкі	24.04 12.00 каля ўвахода на каталіцкія могілкі, з боку вул. Прыгараднай
Гродна	Ігар Лапеха	Падземны і Надземны горад Гродна	24.04 12.00 каля моста на вул. Дарвіна
Гродна	Кацярына Галота	Нижняя Царква, помнік гарадзенскай архітэктурнай школы XII ст.	24.04 13:00 каля ўвахода ў Стары Замак
Гродна	Таццяна Касатая	Гарадзенскі Новы свет	24.04 14.00 каля кірхі (вул. 1 Мая, 5)
Ліда	Супрацоўнік Лідскага музея	Аглядная экскурсія па Лідскім замку	23.04 13.00 каля ўвахода ў замак
Ліда	Супрацоўнік Лідскага музея	экскурсія па горадзе «Помнікі дойлідства зямлі Лідскай»	23.04 16.00 каля ўвахода ў замак
Ліда	Мікалай Іода	«Не стой под стрелой»	24.04 14.00 вул. П. Марозава, 17а кабінет 2-1 (2-і паверх)
Ліда	Алена Борыс	«Вялікая Ліда»	23.04 11.00 каля будынка раёнага суда (вул. Перамогі, 34)
Рось	Жанна Голубева	Прекрасное наследие местечка Россь	24.04 15.00 сквер 40-годдзя Перамогі
Мір	Юрый Краскоўскі	Архитектурные и исторические памятники Мира	23.04 12.00 каля касаў пры вале
Магілёўская вобласць			
Магілёў	Алег Дзьячкоў	Будынк і людзі	22.04 18.00 Замкавая гара (парк імя Горкага)
Бабруйск	Зінаіда Сугак	Бобруйск – горад над Березиной	24.04 10.00 скрыжаванне вул. Мінскай і Карбышава
Клімавічы	Дар'я Эверс	«Ярмарка на Климовщине» Экскурсія па музеі	23.04 12.00
Клімавічы	Наталля Баньшэўская	Загадкі климовичских улиц	23.04 13.00
Бялынічы	Андрэй Супіталёў	Мястэчка Бялынічы ў часе і прасторы	24.04 13.00 перад кінатэатрам «Зорка»
Віцебская вобласць			
Віцебск	Вольга Білецкая	Витебск – город древний и таинственный	23.04 10.00 на пл. Тысячагоддзя перад Дабравешчанскай царквой
Мёры	Марыя Ермалёнак	Падарожжа па музеі кнігі і друку	23.04 10.00
Мёры	Вітаўт Ермалёнак	«Сялянская хата – гасцям рада»	23.04 10.00
Мёры	Вітаўт Ермалёнак	Таямнічыя Мёры	23.04 12.00 збор ахвочых для ўсіх экскурсіяў каля будынка СШ № 3 г. Мёры
Мёры	Вітаўт Ермалёнак	Велаэкскурсія «Бронзавыя пярсцёнак Мёршчыны»	24.04 10.00 каля будынка СШ № 3 г. Мёры
Глыбокае	Юры Калбасіч	Гістарычныя месцы Глыбокага	24.04 14.00 збор каля фантана на плошчы 17 верасня
Глыбокае	Ігар Фёдараў	Мястэчка Глыбокае (тэматычная экскурсія па Глыбоцкім гісторыка-этнаграфічным музеі)	23.04 14.00 будынак Глыбоцкага гісторыка-этнаграфічнага музея, вул. Энгельса, 24
Мазалава	Андрэй Струнчанка	Гісторыя Мазалава і ваколіцаў: ад маёнтка да аграгарадка	23.04 10.00 збор перад Мазалаўскім сельвыканкамам
Полацк	Наталля Сяргееўка	Аперацыя «Баявік» альбо страчаныя культуры каштоўнасці ў Полацку	24.04 11.00 на плошчы Скарыны каля фантана
Полацк	Маргарыта Таргашова	По древнему городу – Полоцку	24.04 12.00 пляцоўка пры Сафійскім саборы
Браслаў	Гальяш Сяпява	«Свецячы іншым, згараю сам» (Нарбутаўскі Браслаў)	24.04 15.00 Замкавая гара

Стагоддзі Беларускай Культуры

Чым жыве ўніверсітэцкі музей

Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава багаты на разнастайныя цікавыя імпрэзы, што тут ладзяцца, і творчых неардынарных людзей, якія тут працуюць. Ва ўніверсітэце сем музеяў, адзін з іх, літаратурны, летась атрымаў пачэснае званне народнага. Пра гэта я напрасіла больш падрабязна распавесці загадчыка музея, старшага выкладчыка кафедры літаратуры Ірыну Саматой.

– Ірына Вацлаваўна, раскажыце, калі музей атрымаў званне народнага?

– Калегія Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь прысвоіла музею званне народнага 31 сакавіка 2015 года. Адбылося гэта напярэдадні святкавання юбілеяў народных пісьменнікаў Беларусі, ураджэнцаў Віцебшчыны Петруся Броўкі, Міхася Лынькова, Уладзіміра Караткевіча.

– Наколькі складана было атрымаць такое званне?

– Падрыхтоўка вялася не адзін год і не адным чалавекам. Гэта плён працы выкладчыкаў і студэнтаў філалагічнага факультэта. Апрача афармлення пашпарта музея ў адпаведнасці з патрабаваннямі да дакументаў такога тыпу давялося шмат працаваць ва ўніверсітэцкім і абласным архівах, кансультавацца з дырэктарам Віцебскага абласнога музея Героя Савецкага Саюза М.П. Шмырова І. Шышковай, з выкладчыкамі ўніверсітэта. Падтрымлівалі гэтую справу намеснік старшыні Віцебскага гарвыканкама П. Падгурскі, прарэктар па навуковай працы ўніверсітэта І. Прышчэпа, дэкан філалагічнага факультэта С. Нікалаенка, загадчык кафедры гісторыі Беларусі А. Дулаў.

– Вядома, што літаратурны музей быў заснаваны ўвесну 1980 года. Яго загадчыкам стаў вядомы віцебскі паэт, перакладчык, дацэнт кафедры беларускай літаратуры Анатоль Канапелька. Цяжка было пераймаць справу з рук такога таленавітага чалавека?

– Ідэя стварэння музея ўзнікла яшчэ ў пачатку 1970-х гадоў, калі святкавалася 1000-годдзе Віцебска. Аднак адкрыццё яго як вучэбнага музея Віцебскага педагагічнага інстытута імя С.М. Кірава (цяперашні ВДУ імя П.М. Машэрава) адбылося толькі 12 красавіка. Музей быў створаны з мэтай збору, захавання, вывучэння і папулярызавання літаратурных здабыткаў Віцебшчыны. Арганізатарамі сталі выкладчыкі А. Канапелька, З. Адрыянава, віцебскі паэт Д. Сімановіч. Да 2003 года музеям загадваў А. Кана-

пелька – чалавек, адданы беларускаму слову і сваёй працы. Яго аўтарытэт сярод студэнтаў, выкладчыкаў і гараджанай быў надзвычай высокім, таму працягваць працу Анатоля Мікалаевіча было для мяне справай гонару.

– За 35 гадоў існавання музея ў яго скарбніцы назапасілася больш за тысячы экспанатаў. Гэта і фотаздымкі, і кнігі з аўтографамі, і прадметы вясковага побыту. Якім чынам папаўняліся фонды музея?

– Першапачаткова ў музей была прадстаўленая творчасць пісьменнікаў Віцебшчыны ХХ стагоддзя. Аднак пошукавая праца дазволіла пашырыць яго экспазіцыю матэрыяламі пра беларускую старажытную літаратуру, прыгожае пісьменства Віцебшчыны канца ХХ – пачатку ХХІ стагоддзя. Штогод фонды музея папаўняліся новымі экспанатамі. Частку з іх прывезлі студэнты з фальклорнай практыкі. Каштоўныя кнігі і рукапісы дарылі музею пісьменнікі ці іх сваякі з уласных бібліятэк. Прадметы побыту (прасніцы, кufры, прасы, поспілкі, ручнікі) трапілі ў музей дзякуючы студэнтам завочнай формы навучання. Бюсты народных пісьменнікаў Беларусі Васіля Быкава, У. Караткевіча, П. Броўкі – вынік дыпломных праек-

таў студэнтаў мастацка-графічнага факультэта.

– Як змяніўся музей за гэтыя гады?

– Памяшканне музея займала невялікую плошчу (46,2 м²). У 2005 годзе адбылася рэканструкцыя, і цяпер у музеі дзейнічаюць восем экспазіцыяў, якія паслядоўна характарызуюць літаратурны працэс на Віцебшчыне. Значная частка матэрыялаў прадстаўленая ў электронным выглядзе на сайце ўніверсітэта, сярод іх – віртуальная экскурсія. Усё ў музеі было зроблена так, каб можна было лёгка змяняць, дапаўняць экспанаты, аднак няма сумневу, што сучасны музей мусіць быць больш дасканалым, у ім трэба шырока выка-

рыстоўваць мультымедыяныя сродкі. У перспектыве плануецца абнаўленне літаратурнага музея.

– У музеі ладзяцца не толькі выставкі, але і цікавыя сустрэчы з беларускімі паэтамі і празаікамі, творчыя імпрэзы, лекцыі. Раскажыце падрабязней пра мерапрыемствы, якія найбольш запамніліся вам.

– Жаданымі гасцямі літаратурнага музея былі Рыгор Бардулін, Генадзь Бураўкін, Ніл Гілевіч, Уладзімір Скарынін, Уладзімір Арлоў і Навум Гальпяровіч, а таксама нашыя віцебскія творцы Алена Круклівец, Вольга Руцілка, Сяргей Рублеўскі, Стася Наркевіч, Франц Сіўко. Асабліва запамнілася сустрэча з нашым земляком, ураджэнцам Полацка, пісьменнікам-франтавіком Алесем Савіцкім. Ён перадаў у музей сем сваіх кніг, рукапісы раманаў і аповесцяў, рэдкія фотаздымкі. Доўгі час мы перапісваліся з ім. На жаль, не так даўно пісьменнік сышоў з жыцця.

З найбольш цікавых мерапрыемстваў хочацца прыгадаць творчую імпрэзу, прымеркаваную да Сусветнага дня паэзіі, пад час якой гучалі вершы на дзесяці мовах свету. Цікавымі былі літаратурныя вечарыны, прысвечаныя памяці А. Канапелькі, юбілею Р. Бардуліна і У. Караткевіча, а таксама сустрэчы з паэтам Мікалаем Намесніковым і краязнаўцам Міколам Піваварам.

– Столькі важных спраў і немагчыма паспець зрабіць аднаму чалавеку. Напэйна, у вас ёсць памочнікі?

– Безумоўна, мае памочнікі – гэта студэнты філалагічнага факультэта, а дакладней, савет літаратурнага музея, старшыней якога з'яўляецца студэнтка 5 курса Юлія Гаўрыленка. Яны паўнамоцныя гаспадары музея. Разам мы абмяркоўваем план працы, сустракаем гасцей, праводзім экскурсіі. Былыя студэнты, а сёння школьныя настаўнікі, часта прыводзяць у музей сваіх вучняў.

– Пачэснае званне народнага музея неабходна пастаянна пацвярджаць. Якія ў вас планы на будучыню? Магчыма, нас чакаюць новыя спазнавальныя выставкі і сустрэчы?

– У нас запланавана шмат мерапрыемстваў. Напрыклад, збіраемся запрасіць у госці нашага земляка родам з Дубровеншчыны Алеся Дударова і правесці творчыя вечары Ганны Навасельцавай і Алены Гінько. Не памылюся, калі скажу, што літаратурны музей – гэта любімае месца не толькі студэнтаў філалагічнага факультэта, але і ўсіх, хто з пашанай ставіцца да беларускага слова. Сама атмасфера памяшкання натхняе на творчасць, выклікае павагу да мінулага і цікавасць да сучаснасці.

Кацярына ІВАНОВА,
студэнтка ВДУ
імя П.М. Машэрава

Прадаўжальнікі традыцыі

Чалавек песні

Сяржук Доўгушаў нарадзіўся 17 красавіка 1983 года ў вёсцы Новае Тарчылава, што на Аршаншчыне. Матуля – Наталля Паўлаўна Рыбачова, а тата – Васіль Радзівонавіч Доўгушаў. Хлопец вучыўся ў школе ў мястэчку Балбасава, якую закончыў у 2000-м. Распавядае, што ў школьныя гады размаўляў на мясцовым дыялекце і «трасянцы». У 2000 – 2002 гадах атрымліваў адукацыю кухара ў вучэльні № 18, а з 2002-га па 2004 год вучыўся ў хіміка-тэхналагічным тэхнікуме.

З 15-і гадоў пачаў спяваць; у вёсцы Тарчылава стварыў гурт «Nemvma», што неактыўна існуе і сёння. У часы ж студэнцтва наведваў Магілёўскі драматычны тэатр.

Сяржук прайшоў конкурс на падрыхтоўчае аддзяленне ў Беларускаю акадэмію музыкі і паступіў на аддзяленне «операўныя спевы». Навучэнне працягвалася з 2004-га па 2010 год.

Зацікавіўся беларушчынай у 2009 годзе праз знаёмства з Андрэем Аляхновічам з Крупак, а таксама з Аляксеем Жбанавым, які цяпер жыве ў Берліне (з ім рабілі праект «Песні філаматаў і філарэтаў»). Захапляецца спадар Сяргеяй беларускай літаратурай.

У 2010 годзе ўладкаваўся ў Беларускаю дзяржаўную філармонію як саліст. Яшчэ ў 2008-м заснаваў гурт «Fratres», а праз тры гады выйшаў альбом «Ora», які характарызуецца мінімалізмам. У 2010 годзе быў заснаваны гурт «Vuraj», які мае ўжо чатыры альбомы. Найлепшы на сёння альбом «Раёк» (наклад у 500 асобнікаў ужо разышоўся); меў высокія ацэнкі слухачоў і музычных крытыкаў. Сёння ў калектыве «Vuraj» апроч Доўгушава ўваходзяць Анастасія Папова (скрыпка), Эрык Арлоў (кантрабас), Вольга Палякова (флейта), Алесь Ясінскі (баян), Даніла Залескі (бубны).

Гурт зладзіў некалькі сольных канцэртаў. Калектыв аб'ездзіў з гастроямі ўсе абласныя і многія раённыя цэнтры нашай краіны, а таксама выступаў у Расіі, Украіне, Польшчы, Чэхіі.

А год таму С. Доўгушаў стаў ініцыятарам правядзення «Спеўных сходаў», дзе збірае людзей, непрафесійных спевакоў, з якімі развучае народныя песні, знаёміць з беларускаю класікай.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуе Сяржука, героя некалькіх публікацыяў у нашым выданні, з днём нараджэння. Шчыра зычым здароўя, спаўнення мараў, ажыццяўлення задумаў, плёну ў працы. Няхай лунае голас!

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Іпацій Пацей: пісьменнік-палеміст і рэфарматар

12 красавіка споўнілася 475 гадоў з дня нараджэння Іпація Пацея, пісьменніка-палеміста, грамадскага і царкоўнага дзеяча.

Нарадзіўся ён у 1541 г. у Ражане (Берасцейскі павет) у сям'і падскарбія і пісара Вялікага Княства Літоўскага Льва Тышкевіча і Ганны з роду Слушак. Свецкае імя Адам Мацей. Вучыўся ў Кракаўскім універсітэце. У 1550 – 1572 гг. выконваў абавязкі гаспадарскага двараніна Жыгімонта II Аўгуста, паступова і даволі хутка прасоўваўся па службовай лесвіцы; займаў пасады пісара, судзі і кашталяна берасцейскага.

Пасля смерці жонкі Ганны з Астражэцкіх адмовіўся ад сенатарскай пасады берасцейскага кашталяна, уступіў у ордэн базіліянаў і прыняў імя Іпацій. З 1590 г. – праваслаўны епіскап уладзімірскі і берасцейскі, з пачатку 1590 г. адзін з найбольш актыўных прыхільнікаў новай царкоўнай уніі. З гэтай мэтай у 1595 г. наведваў Рым і вёў перамовы з Папам. Напярэдадні берасцейскай уніі 1596 г. і да пачатку другога дзесяцігоддзя XVII ст. – актыўны ўдзельнік літаратурна-рэлігійнай палемікі з праваслаўнай і ў пэўнай ступені з рэфармацыйнай апазіцыяй, кананічны галава ўніяцкай царквы, палітычны дзеяч.

Іпацій Пацей – побач з Мялеціем Смятыцкім – адзін з найбольш актыўных і таленавітых творцаў новай літаратурнай мовы, стваральнік шэрагу палемічных твораў, напісаных пад выразным уплывам жывой беларускай гаворкі.

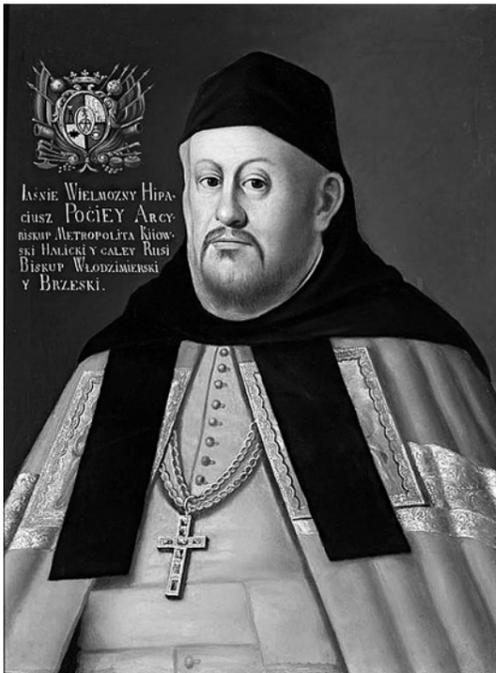
Цікавыя не столькі яго ўніяцкія канцэпцыі, гістарычныя і тэалагічныя довады, дзе ў значнай ступені ён выкарыстоўвае багаты плён літаратурна-палемічнай дзейнасці Пятра Скаргі і іншых дзеячаў контррэфармацыі.

фармацыі Рэчы Паспалітай, колькі яго ўласныя творы і пераклады. Іпацій Пацей выступіў як рэфарматар царкоўна-рэлігійнай пісьменнасці, палемічнай мовы, зрабіў яе даступнай і зразумелай простае «пастве».

Большасць твораў Пацея, як і брацкіх палемічных выданняў, былі надрукаваныя ананімна. Яго аўтарства нярэдка прасочваецца па моўна-стылявых прыкметах, ускоснымі і гістарычнымі рэаліямі. Даследчыкамі прыпісваюцца Пацею наступныя творы і выданні: «Унія, або Выклад старажытных артыкулаў да ўз'яднання грэкаў з касцёлам рымскім» (Вільня, 1595); «Пасольства да папы рымскага Сікста IV» (Вільня, 1605); «Аб прывілеях, нададзеных ад каралёў польскіх...» (Вільня, 1605?); «Гармонія, альбо Узгадненне царквы ўсходзяй з рымскай» (Вільня, 1608), «Казанні Іпація Пацея» (Супрасль, 1714. Пераклад з беларускай на польскую Ляона Кішкі). Пацей таксама пераклаў на беларускую мову твор П. Скаргі «Сынод берасцейскі», які быў надрукаваны ў Вільні ў 1597 г. пад назвай «Апісанне і абарона сабора рускага берасцейскага».

Вялікую эпісталажную спадчыну Пацея складаюць яго лісты да князя Канстанціна Астрожскага, канцлера Льва Сапегі, Яна Замойскага і іншых вядомых саноўнікаў, палітычных і культурных дзеячаў ВКЛ, Рэчы Паспалітай. У сваіх пасланнях Пацей закранае самыя разнастайныя пытанні: ад унут-

ры- і знешнепалітычнага становішча «дзяржавы абодвух народаў» да царкоўных і маенткавых справаў. Нярэдка закранае ён і выдавецкія справы, хадайнічае аб падтрымцы пэўных асобаў і яго ўласных справаў на вальных сеймах, у Трыбунале ВКЛ і ў іншых інстанцыях.

Пяру Іпація Пацея, безумоўна, належыць выяўленыя нядаўна намі твор «Справедливое описание поступку и справы сынодовае, и оборона згоды и единности съвершенное, которая се стала на сыноде берестейском. В року АФЧС (1596), напротив явного фальшу и потвары сыноду якогось, змышленаго а радшей съборища покутного геретыческаго в дому павкатыномъ геретыческом отправованого Через одного зъ преложонныхъ духовныхъ церкви руское» (Вільня, 1597). Кніга напісана на простае «рускай» (старажытнабеларускай) мове.

Выданне не мае сваіх унутраных частак і раздзелаў, таму змест кнігі можна перадаць толькі агульным скарачэннем апісаннем. На думку аўтара

(Іпація Пацея), усе, хто падтрымлівае царкоўную згоду, з'яўляюцца вучнямі Хрыста. «А хто зась згоды и милости християнское бегае и поре и е, такоый кожый сыномъ дьявольскимъ и геретыкомъ назваць се можетъ».

Далей аўтар выкладае пяць абвінавачванняў або «клямств», якія праціўнікі ўніі выстаўляюць яе абаронцам. «А напроць яко тая речь новая и никогды не слыханая в томъ пастве пачатися мела. Другая, же бы тою едностю права и вольности християнские ламатися мели. Третья, яко бы се Руси квалт мель десяти, иж ихъ до инъшое веры прымушають безъ позволен(ь)я ихъ на то. Четвёртая, яко бы церемонии вси церквы восточное в нивечъ обернутиси, и на римские звычайе претворитисе мели. А на остатокъ, указаючы якісь инъшый сынодъ и поступки его быти слушные, а затимъ и декрета якісь сынодовыя посланцовъ патраршихъ по панстве розносечы, людей християнскихъ от повинного послушенства пастыровъ власныхъ от господа бога и от к. м. яко звирхнего пана постановеныхъ твдечы..., покой посполитый взрушаючы, бунты розмаитые чынечи безъ встыду и боязни божое перестаютъ» (трэба: «не перестаютъ». – Г.Г.).

«Здаломисе на то за речь слушную для ведомости певнейшое всимъ тую справу, котроемъ добре ведомъ и ина штомъ очима своимаи гляделъ для престоги людемъ што накоротшей на писме выдати (курсіў наш. – Г.Г.), абы люде неведомые правду щирую видечы, клямству большей не верили, и плетекъ не слушали, а межы себе розъсвати явного фальшу не допуцали. Што есть и з образю божю и ославенъ емъ напристойнымъ светобливого а праве ласкавого отцевского панованья» яго каралеўскай міласці.

Абвяржэнне згаданых пяці «клямстваў» прысвечана ўся астатняя (асноўная) частка кнігі. Умоўна ўсю аргументацыю, што прыводзіцца ў гэтым творы, можна падзяліць на гістарычна-прававую, царкоўна-рэлігійную, грамадска-палітычную, сацыяльную. Што тычыцца гістарычных аргументаў, аўтар раіць чытачам азнаёміцца з кнігай П. Скаргі «О порядке и единности церкви божое» (польскамоўнае выданне, 1590) і саборнымі справамі. На яго погляд, не варта залішне давараць «рускимъ правилцамъ», Намаканонам, «бо там того не

найдешь, але до метрыкъ и справ зупольныхъ синодовых, и до летописцовъ церковныхъ». Ён абяцае чытачам абгрунтаваць свае сцвярджэнні шматлікімі гістарычнымі і сучаснымі прыкладамі. «Я тольки то покажу тебе явне, што се в томъ паньстве пана нашего, а отчизне нашой деяло, абысь ис того обачиль, новые ли то речи...» Далей красамоўна апісваюцца асноўныя этапы царкоўна-рэлігійнай «згоды і еднасці» рымскай і грэчаскай царкваў, пачынаючы з Фларэнційскага сабора 1439 г. Зразумела, належная ўвага надаецца ўніяцкаму мітрапаліту Ісідару. «Бо был человекъ в греческомъ писме баръзо учоный, а не только былъ митрополомъ (sic. – Г.Г.) всея России, але и сиренскимъ паньства венъкгерского. Якосе то с подпису его на томъ сыноде значить». Гэтае «зьедачненье», сцвярджаў аўтар, доўга трымала Русь і выправіла прывілей Уладзіслава ў 1445 г. (трэба: 1443 г. – Г.Г.). Гэты прывілей быў канфірмаваны польскім каралём і вялікім князем літоўскім Аляксандрам на Пётраўскім сейме 1504 г. пры ўдзеле вялікага канцлера Яна Ласкага.

Аўтар кнігі добра знаёмы з гістарычнымі хронікамі і летапісамі, няблага ведае дзяржаўнае і сучаснае яму судовае справаводства. Як і ў большасці іншых палемічных твораў Іпація Пацея, гістарычныя і палітычныя сцвярджэнні звычайна падмацоўваюцца канкрэтнымі спасылкамі на розныя акты і дэкрэты.

Заканчваецца кніга ўсхвалянем вучоных езуітаў, заклікам да прыхільнікаў грэчаскай канфесіі не падтрымліваць сувязяў з «гарэтыкамі» (пратэстантамі), і на вершы росказням і баламутням аб «праваслаўных католіках». Унікальны экзэмпляр кнігі, які захаваўся ў бібліятэцы Акадэміі навук у Пецярбургу, пераплецены з іншымі творами Пацея – «Унія, альбо Выклад старажытных артыкулаў да ўз'яднання грэкаў з касцёлам рымскім» (Вільня, 1595). Ужо ў канцы XVI ст. «Справедливое описание...» Пацея разышлося па землях Беларусі і Украіны і выклікала, у прыватнасці, з'ядлівую водпаведзь знакамітага ўкраінскага пісьменніка Іаана Вішэнскага.

Георгі
ТАЛЕНЧАНКА

(Друкуецца паводле зборніка «Славутыя імёны Бацькаўшчыны» (вып. 2), набыць які можна ў рэдакцыі «КГ»)

Гісторыя аднаго мястэчка

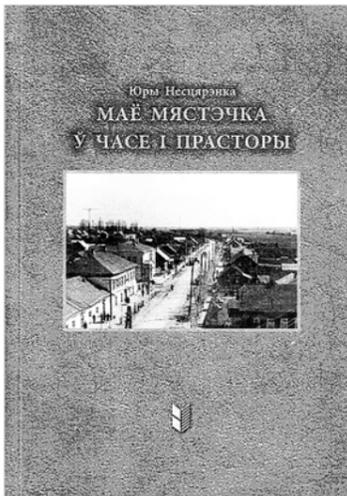
На пачатку красавіка пісьменнік і музыкант Юры Несцярэнка прадставіў у Літаратурным музеі Максіма Багдановіча сваю кнігу краязнаўчых нарысаў «Маё мястэчка ў часе і прасторы». Разам з ім у імпрэзе ўдзельнічалі выдавец кнігі Зміцер Колас, паэтка Віка Трэнас, выканаўцы Зміцер Бартосік і Эдуард Акулін.

Дарэчы, гэта ўжо не першая кніга спадара Юрыя. Летась у серыі «Кнігарня пісьменніка» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў убачыў свет яго зборнік аповяданняў і навілаў «Звычайны шоу-бізнес».

Гэтым жа разам Юры Несцярэнка звярнуўся да краязнаўства: у новым выданні ён распавядае пра свае родныя Бялынічы, мястэчка на Магілёўшчыне з багатай гісторыяй. Варта адзначыць, што кніга гэтая з'явілася не раптам, была напісаная не за адзін год. Як распавёў гасцям музея сам аўтар, даволі доўгі час ён збіраў матэрыялы, друкаваўся ў розных выданнях, у тым ліку ў «Краязнаўчай газеце», пра што ёсць згадка і ў прадмове да кнігі.

– Пазней гэтыя артыкулы сталі раздзеламі кнігі, – раскажаў спадар Юры. – У кнізе я стараўся пазбягаць прамых апісанняў, наадварот, у мяне была прага стварыць легенды, звязаныя з горадам.

Ёсць у кнізе развагі пра жыццё мястэчка, можна прасачыць цікавасць аўтара да міфалогіі і вераванняў беларусаў. Выданне багатае і на фотаздымкі: частка іх прывязаная да тэксту, частка – не. Каштоўнасць гэтых фатаграфіяў ужо ў тым, што яны захаваліся і распавядаюць нам, сённяшнім, пра тыя Бялынічы, якіх, на жаль, больш не пабачыць. Дзесяцігоддзі жыцця пад савецкай уладай і гады Вялікай Айчыннай вайны істотна змянілі аблічча Бялынічаў, пазбавілі горад выдатных гістарычных помнікаў. Зрэшты, бард З. Бартосік, да прыкладу, упэўнены, што менавіта багатае мінулае горада, яго гісторыя абумовілі духоўнае асяроддзе Бялынічаў сённяшніх.

Ніна КАЗЛЕНА
Фота Анатоля МЯЛЬГУЯ

З. Бартосік

Ю. Несцярэнка

Наш календар

Англічанка ў вышыванцы

Прыклады такіх асобаў найбольш яскрава паказваюць веліч, значнасць і прыцягальнасць беларускай культуры не толькі для суайчыннікаў, але і для іншаземцаў, не толькі для замежнікаў, але і для суграмадзянаў. **Вера РЫЧ** – адна з іх.

Будучая паэтэса і перакладчыца нарадзілася 24 красавіка 1936 г. у Лондане. Навучалася ў Лонданскім і Оксфардскім універсітэтах. Яна выдала некалькі зборнікаў уласных вершаў, асобныя творы прысвяціла Беларусі. Аўтар зборніка «Як вада, як агонь» («Like Water, Like Fire») – першай у свеце (1971 г.) анталогіі перакладаў вершаў беларускіх паэтаў (41 аўтар) на заходнееўрапейскую мову (у падзагалюк пазначана: «Анталогія беларускай паэзіі з 1828 года па сённяшні дзень»), пераклады для якога рабіла сама. У 1972 г. кніга была забароненая ў СССР. У 1982 г. выйшаў зборнік «The Images Swarm Free» («Снуецца зданяў рой»), што ўключаў пераклады твораў Алеся Гаруна, Максіма Багдановіча і Змітрака Бядулі.

Пачынала ж В. Рыч перакладчыцкую дзейнасць з украінскіх перакладаў, але пад уплывам святара і літаратара Чэслава Сіповіча пачала перакладаць беларускія вершы. Першы пераклад – верш Янкі Купалы «На чужыне» – надрукаваны ў часопісе «Бацькаўшчына» ў 1957 г.

Даследавала В. Рыч беларускую літаратуру («М. Багдановіч у беларускай літаратуры», «Вобраз яўрэйкі ў беларускай літаратуры» і інш.), актыўна прапагандавала яе ў Англіі, супрацоўнічала з беларускай бібліятэкай імя Ф. Скарыны ў Лондане. Выступала яна на розных міжнародных навуковых канферэнцыях, перад чытачамі, неаднойчы прыязджала ў Беларусь. Апошнія гады жыцця займалася перакладам «Новай зямлі» Якуба Коласа (які, на жаль, застаўся незавершаным). Памерла творца 22 снежня 2009 г. у Лондане.

У дзень 75-годдзя Веры Рыч ва ўкраінскім Каневе на Дняпры адбылося перапахаванне праху перакладчыцы. Такая была воля гэтай жанчыны, якая пераклала вельмі шмат твораў украінскіх аўтараў. Магіла яе знаходзіцца каля ўзножжа Чарнечай гары, на якой пахаваны Тарас Шаўчэнка. Украіна за пераклады ўганаравала яе прэміяй імя Івана Франка, а ў 2007 годзе – Ордэнам княгіні Вольгі. На жаль, ад нашай краіны выдатная дачка Англіі ўзнагародаў не атрымала.

...На надмагільным помніку выбіты партрэт усмешлівай жанчыны ў украінскай вышыванцы. Творца, якая працавала на ўзбагачэнне адразу некалькіх культур, нават засталася ва Украіне. Могуць быць розныя каментары. Зрэшты, не толькі «няма прарока ў сваёй Айчыне». Не ўмеем шанаваньні ні сваіх твораў, ні шчырых рупліўцаў з замежжа? На завяршэнне ж публікацыі прапануем адзін з вершаў Цёткі ў перакладзе Веры Рыч. Гэта ўжо хрэстаматыйная «Вера беларуса».

Падрыхтаваў Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Ciotka

The faith of a Belarusian

*I believe we shall be people,
Soon our dreaming will be o'er;
We'll scan the world more widely, deeply,
And the age shall write our law.
Not with ink on paper, treasure
Hidden in some archives' store, –
It will take of sweat a measure
And upon the ploughland pour,
Watering the earth which gives us
Sap to swell the grain for bread.
We eat, and through the folk 'tis whispered:
"Rise up, O ye in blindness bred!"
I believe in strength within us,*

*In our free-will, tempered hard,
Fire I feel, not coldness, in us,
Friends, we are not made from card,
Not of plaster, but stone burnished,
Made of iron, made of steel,
They have forged us in the furnace
So we stronger be in zeal.
Now, friends, we are granite mighty,
And our spirit dynamite is,
Mailed fist, breast in armour shining,
Time to rend our bonds confining.*

1905

Вербная нядзеля

У вербная скрысення дак баба ўсё наша ідзець да гаворы: «Во сёдни будзя служэня...» Калісь цэрква была... Мы ішчэ малыя былі... Тады спалілі цэркву, як красныя ішлі... на Вербная скрысення, ішчэ да Вербнага атрызаюць пруюцікі – лазы красныя... Там у

нас куст на кароўскім кладаўе быў, дак баба: «Ідзіця, дзеці, а то паатрызаюць, а нам і ні будзя». Дац мы ўжо пабягім да наабрызаіма, і ў ваду ў хаці. Яна быстра... Туды-сюды... Палядзіш: авечачкі ўжо ё. І тымі авечачкамы баба ўжо пасвеца, і як выганяя авечак ці кароў,

дак тымі з вербы авечачкамы. Вот якся баба і казала: «Верба б'е, верба б'е не па мне, па сырой зямле...» Ня ўздумаю. Штоб авечкі двор не прабігалі, а дамоў у хвортачку забігалі... Дац яна каждаю цоп! цоп! цоп! Ударя. Пацопа. І кароў так... [А вас баба не біла?] Ну, дак ета ж, яна як прынясе із цэрквы. «Баба, ну што, пасвяціла?» Яна будзя стаяць і хрэстам так і так ударя тры разы кажда. Нас пяць. Яна каждага. І штось прагаварывала. Штоб раслі, умныя былі, абы-што ня дзелалі, штоб вялікія раслі. І за вікону. Скрозь за вікону пастава.

Баба ўсё хадзіла свіціла, цэрквы як ішчэ не спалілі немцы. Яна на кароўскім кладаўе расла – верба, красная такая. Яна загадзей: «Дзеці, ідзіця нарэжця!» Мы пойдым нарэжыма, па бяремку нясом. Баба паставіць у ваду, і яны, авечачкі тыя, параспукаваюцца, а тады ўжо на Вербная скрысення ідуць у цэркву, а тады прыдуць з цэрквы, і зноў у ваду становя баба. А тады, туды-сюды, на веряс гоняць кароў. Яна наўхресьць выганяя, па хрестках уздоўж і ўперяк тры разы дзелая: «Ідзі, каровачка, з Гасподнім хрэстам на поля!» А тады, выганя і гаворы: «Як верба двара пільнуя, штоб так і карова пільнавала двор!» І авечак выганяя... Па каждай пашлёпа.

Белая нядзеля (тыдзень)

Баба гаворы: «Хрыстос будзя іціць у двор і спатыкацца на разная рязэння. Прыбірайця. К Вялікадню чыстату дзelayця ўсюды. Ён жа ўсюды ходзя». Мы гаворым: «Баб, яец насабірая...» Яна: «Нет. Не гаварыця ета. Ён не яйцы сабірая. У кажды двор заходзя. Палядзіць, ідзе нерабатні жывуць. Дзelayця чыста. А то прыдзя, адчыня фортачку, і не зайдзя к нам». І павымятам... Ішчэ на белай нядзелі, а мы ўжо... Баба: «Ідзіця... А то будзя Гасподзь хадзіць па дворах... Дац і не зайдзя. Палядзіць, што грязь на дварэ...» [Белая нядзеля – гэта што?]

Завуць белая нядзеля, што ўсі і пабеляць, і памыяць... Ужо чыста... Самая паследняя перяд Вялікаднём.

Чысты чацверг

Усё баба казала: «К чыстаму чацвергу штоб у хаці памыта была і на Бога штоб рушнічкі былі надзеты».

Запісаў
Тенадзь
ЛАПАЦІН

Калі на кухні чакае небяспека

Як выявіць уцечку газу ў жылым памяшканні:

- на вока: на паверхні газавых трубаў, намочаных мыльнай вадой, у месцы ўцечкі з'яўляюцца бурбалкі;
- на слых: у выпадку моцнай уцечкі газ вырываецца са свістам;
- па паху: характэрны пах газу робіцца мацнейшым побач з месцам уцечкі. Нельга шукаць месца ўцечкі з дапамогай адкрытага агню!

Калі адбылася ўцечка газу ў кватэры:

- неадкладна папярэдзіце суседзяў і ад іх па тэлефоне выклічце аварыйную газавую службу, пазбягаючы ўсялякіх дзеянняў, якія могуць выклікаць іскрэнне і павышэнне тэмпературы ў кватэры;
- праветрыце кватэру, адкрыўшы вокны, выведзіце з яе людзей. Нельга курыць, карыстацца запалкамі, націскаць кнопку электрычнага званка, уключаць святло, званіць па тэлефоне (выцягнуць шнур з разетки, каб вам не магла пазваніць), хадзіць па цвёрдай падлозе ў абутку з цвікамі ці падкоўкамі (каб пазбегнуць

з'яўлення іскры). Часта іскра з'яўляецца пры ўключэнні электрапрыбораў (асабліва халадзільніка), і яе дастаткова, каб адбыўся выбух;

- спыніце, калі магчыма, падачу газу, выйдзіце з кватэры, закрывшы дзверы, і чакайце прыезд спецыялістаў газавай службы на вуліцы.

Калі адбылася ўцечка з балона са сціснутым газам:

- неадкладна выклічце аварыйную службу і разам з суседзямі вынесіце балон на вуліцу, засцерагаючы яго ад удараў. Не падпускайце да балона дзяцей і накрыйце яго мокрай тоўстай тканінай.

- Як правіла, уцечка ўзнікае ў месцы злучэння балона з гібкім шлангам. Калі нельга вынесці балон на вуліцу, можна часова перакрыць месца ўцечкі мокрай анучай. Пасля праветрыце памяшканне, не карыстаючыся асвятленнем і электрапрыборамі.

Вера БУДЗІНАВІЧУС,
інспектар ЦРАНС г. Мінска

Старажытны Мінск

Уздоўж

1. Асілак-чараўнік, які, паводле Беларускай міфалогіі, заснаваў Мінск, а на Свіслачы пабудаваў млын, дзе мука малолася не са збожжа, а з камяню. 7. У старажытнасці ў вандружных цюркскіх народаў род дзяржаўнага аб'яднання. 8. «І... зведаюць аб прадзедах сваіх, // Аб горы, радасцях і аб прыгодах іх». З верша М. Багдановіча «Летапісец». 9. Горад, раённы цэнтр на Гродзеншчыне. 14. У царскай арміі казацкі афіцэрскі чын. 15. Казіная..., або фаркет. Вертыкальная падстаўка, якая ў даўнія часы ўжывалася ў якасці апоры ружжа пры стральбе. 16. Даўнейшае верхняе мужчынскае адзенне з каляровага сукна. 17. Прыстававанне, якое з дапамогай лучыны ці смалістага корчыка асвятляла ў старажытныя часы хаты мінчаная. 18. У парнай запражцы шырокая лямка, якая замяняе хамут. 19. Вогнішча-.... Святы нязгасны агонь, які існаваў у Мінску на капішчы, у раёне вуліцы Лодачнай, з старажытных часоў да пачатку XX ст. 20. Тое, што і тэзіс. 22. Высокі слуп для ветразяў на судне. 24. ... Усяслававіч. Першы мінскі князь, які правіў у Мінску ў пачатку XII ст. 26. Прыток р. Пціч у яе верхнім цячэнні. Некаторыя даследчыкі лічаць, што першапачатковы Мінск узнік на берагах гэтай рэчкі, якая і дала назву гораду. 28. Бог агню, у якога верылі пераважна на Міншчыне. 29. Земляное ўмацаванне тыпу акопа з брустверам. 30. «... аб палку Ігаравым». Помнік старажытнай літаратуры, у якім апісваецца бітва на р. Нямізе ў 1067 г., і дзе полацкі князь Усяслаў Чарадзеі паказваецца смелым, удачлівым. («На Нямізе галовы сцелюць снапамі, // Харалужнымі малочыцямі»). 32. «Ды во сенню за дбайнасць і руплівасць // Аддзячыць шчодро хлебараба...». З верша А. Міцкевіча «Бульба». 33. Сукупнасць сродкаў для нападу

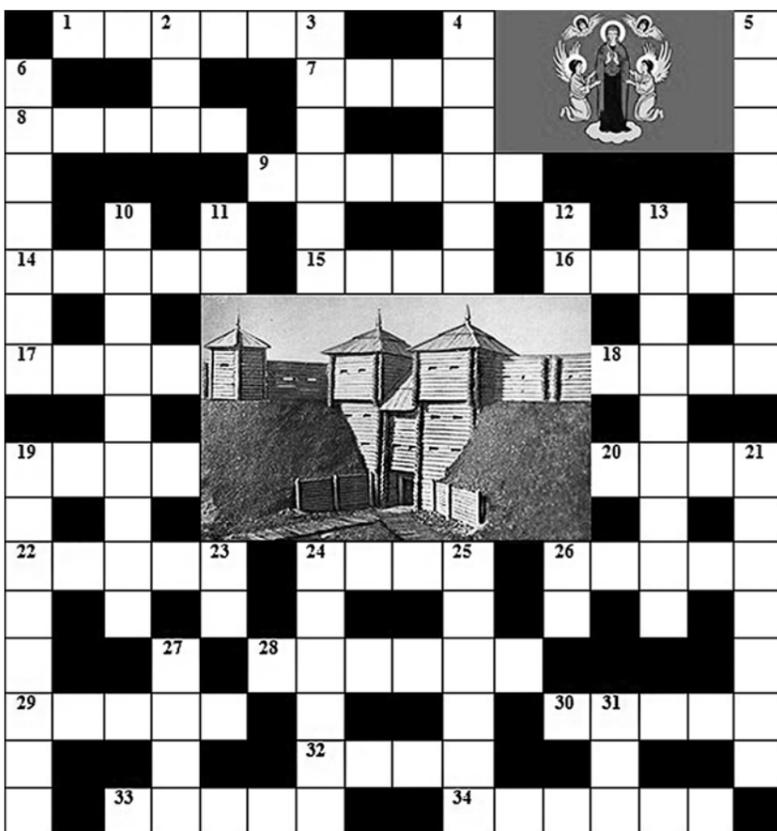
ці абароны; у старажытных валяроў, абаронцаў Мінска, былі такія віды ..., як чакан, лук, дзіда, булава, кісень, баявыя цапы, клявец і інш. 34. Старажытнарускі летапісец, манах Кіева-Пячэрскай лаўры, аўтар твора «Аповесці мінулых гадоў», дзе ўпершыню ўпамінаецца Мінск (1067 г.).

Упоперак

2. Тое, што і нізоўе. 3. Сумка-чахол для стрэлаў; была знойдзена пры археалагічных раскопках Мінска. 3. Цяжкі мушкет, які страляў шротам. 5. Вялікае памяшканне ў княжацкім палацы, дзе жыла малодшая княжацкая дружина. 6. Вялікі князь ВКЛ, адзін з найвыдатнейшых палкаводцаў, у праўленні якога беларуская мова ў ВКЛ была прызнаная агульнадзяржаўнай. 10. Месца, дзе захаваліся сляды старажытнага пасялення.

11. Асадак на дне вадаёмаў. 12. Рака на Украіне, у Закарпацкай вобласці. 13. Воінскае народнае добраахвотнае фармаванне, якое існавала ў старажытным Мінску. 19. Месца, дзе некалі знаходзіўся замак; у старажытным Мінску... існавала там, дзе р. Няміга ўпадае ў р. Свіслач. 21. Старадаўні спосаб марскога бою. 23. Старадаўняя назва літары «а». 24. Грашовая адзінка, якая была ў абарачэнні на тэрыторыі сённяшняй Беларусі. 25. Фігура чалавека, вылеплена або высечаная з якога-небудзь матэрыялу. 26. Малаазійская багіня, маці багоў. 27. Эмблема горада; яе Мінск атрымаў 12 студзеня 1591 г., а магдэбургскае права было нададзенае гораду ў 1499-м. 31. Прыбор для вымярэння глыбіні мора з борта судна.

Склад
Лявон ЦЕЛЕШ

Не давялося мне, географу, здзейсніць юнацкія мары і павандраваць па свеце. З усіх польскіх гарадоў мне больш за ўсё хацелася наведаць Кракаў, былую сталіцу Польшчы, адзін з найстаражытнейшых гарадоў Еўропы, з якім звязаныя імёны славуных людзей, у тым ліку і ўраджэнцаў Беларускай зямлі. Сёлета ў пачатку красавіка мая мара здзейснілася.

Афармленне візы, падрыхтоўчы перыяд, начны пераезд у турыстычным аўтобусе – і, нарэшце, вось ён, прыгожы старажытны Кракаў. Нашую групу з 34-х чалавек размясцілі ў гатэлі «Шапэн». Праз паўтары гадзіны пасля прыбыцця мы ўжо знаёмімся з размяшчэннем на беразе Віслы замкам Вавель, рэзідэнцыяй былых польскіх каралёў. Тут назаўсёды знайшлі спачыны астанкі каралёў Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага – Ягайлы, Казіміра III (Ягелончыка) і іншых.

Каля таўшчэзнай крапасной сцяны замка ўзвышаецца скульптура нашага суайчынніка Тадэвуша Касцюшкі на кані. У гады вайны немцы вывезлі гэты цудоўны помнік у Германію на пераплаўку. Але ў пасляваенны час палкі аднавілі помнік і ўсталявалі яго на ранейшым месцы. Астанкі нашага славутага суайчынніка Т. Касцюшкі, як і астанкі яшчэ аднаго ўраджэнца Беларусі паэта Адама Міцкевіча, таксама захоўваюцца ў капліцы замка.

Пад час шпацыру па старажытных вулачках горада мы апынуліся на тэрыторыі славутага Ягелонскага ўніверсітэта, адной з найстарэйшых і славуных навучальных устаноў Еўропы, заснаванай у 1364 годзе каралём Польшчы і ВКЛ Казімірам III (Ягелончыкам). У Ягелонскім універсітэце вучыліся шматлікія прадстаўнікі беларускай шляхты: Сапегі, Свірскія, Гальшанскія. У пачатку XVI стагоддзя тут, на філасофскім факультэце, займаўся і атрымаў вучоную ступень бакалаўра філасофіі беларускі першадрукар Францыск Скарына. Такую ж вучоную ступень атрымаў тут у 1532 годзе кнігавыдавец Іван Фёдараў, які, паводле гіпотэзы, нарадзіўся на Вілейшчыне. Вучыўся ў Кракаўскім універсітэце таксама Сымон Будны, беларускі асветнік, аўтар «Катэхізіса».

Як вядома, з Кракавам звязанае і жыццё ўраджэнца вёскі Станькава графа Эмерыка фон Гутэн-Чапскага. У пачатку 1890-х гадоў граф раздзяліў сваю маёмасць паміж сынамі Ежы і Карлам, а ў 1894-м сваю каштоўную калекцыю ў 6-і таварных вагонах перавёз са Станькава ў Кракаў, які на той час знаходзіўся па-за межамі Расійскай імперыі. Гэты скарб, што быў размяшчаны ў набытым Чапскім двухпавярховым будынку, складаўся з нумізматычнай калекцыі, старажытнага фарфору і зброі, каштоўнай бібліятэкі (яна налічвала больш за 20 000 унікальных выданняў), геалагічнай і мінералагічнай калекцыі, што лічылася на той час самай вялікай у Еўропе. Паводле тэстамента Э. Чапскага ўсё гэтае багацце склала аснову ўнікальнага музея. Я наведаў музей, які знаходзіцца на вуліцы Ю. Пілсудскага, 12, і перадаў на захаванне беларускія газеты «Голас Радзімы» і «СВ Беларусь сёння» з артыкуламі пра Э. Гутэн-Чапскага і вёску Станькава.

У замкавай крыпце дамавіна з астанкамі Адама Міцкевіча
(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Ягелонскі ўніверсітэт

Гэтыя газеты перад ад'ездам перадаў мне вучоны-літаратуразнаўца і грамадскі дзеяч прафесар Адам Мальдзіс, які прысвяціў сям'і Чапскіх шмат сваіх публікацыяў у друку. Ад сябе я перадаў музею № 42 за 2006 год «Краязнаўчай газеты» са сваім артыкулам пра Чапскіх «Падарожжа ў мінулае». Няхай наведнікі музея дазнаюцца, што ў Беларусі добра ведаюць і шануюць памяць выдатнага земляка і яго сьнеў. Калі я прыйшоў у музей, ён ужо скончыў сваю працу, але мяне гасцінна сустрэла супрацоўніца Іаланта Рынкевіч. Яна падзякавала за газеты і падарыла мне прыгожы буклет аб музеі. Па вяртанні дамоў я перадаў буклет на зберажэнне ў невялікі Станькаўскі музей, прысвечаны Чапскім, які знаходзіцца ў будынку мясцовай сярэдняй школы.

У 1896 годзе Э. Чапскі памёр. Пахавалі яго на старажытных кракаўскіх Ракавіцкіх могілках. Дзякуючы нашаму земляку Юрыю Гардзеву, выкладчыку беларускай мовы і літаратуры Ягелонскага ўніверсітэта, а таксама супрацоўніку Польскай акадэміі навук Алесю Ланеўскаму, мне ўдалося знайсці дагледжаную магілу Э. Чапскага. Непадалёк яе знаходзіла магіла беларускага паэта Алеся Гаруна, ураджэнца Міншчыны. Пры ўваходзе на могілкі пад масіўнай плітой знаходзіцца прах беларускага гісторыка, археолага, этнографіа Адама Кіркора. Але гэта далёка не ўсе нашыя суайчыннікі, якія жылі і працавалі ў Кракаве. Тут выдаў свой першы паэтычны зборнік «Дудка беларуская» Францішак Багушэвіч, з гэтым горадам звязаная творчая дзейнасць пісьменніка, краязнаўцы, гісторыка Аляксандра Ельскага, а таксама паэта і фалькларыста Адама Гурыновіча.

У № 39 за 2013 год «Краязнаўчай газеты» быў надрукаваны мой артыкул «Ці вернецца міласць у Беларусь?», у якім я распавядаў аб лёсе абраза Маці Божай Юравіцкай Міласцівай. Копія гэтага абраза знаходзіцца ў старажытным манастыры вёскі Юравічы Калінкавіцкага раёна, а арыгінал абраза быў некалі перададзены ў кракаўскі езуіцкі касцёл Св. Барбары з умовай, што айцы-езуіты з цягам часу вернуць яго ў Беларусь. І вось ужо амаль паўтара стагоддзя абраз знаходзіцца ў Кракаве. У Юравічах мне давялося ўбачыць копію абраза Маці Божай Юравіцкай, а ў Кракаве я наведваў касцёл і ўбачыў яго арыгінал, вядомы з 1630 года. Абраза змешчаны ў нішы за шчыльна зачыненымі металічнымі ўзорнымі дзвярамі. У сваім артыкуле я адзначаў, што ў каталіцкім храме абраз не праяўляе цудаў, а ў Юравічах, забруджаных радыяцыяй, мог бы дапамагач хворым людзям. Каб вярнуць яго на Радзіму, не хапае, відаць, цвёрдай волі дзяржаўных чыноўнікаў і дамоўленасці з урадам Польшчы.

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Музей Э. Чапскага

Красавік

24 – Вера Рыч (1936, Вялікабрытанія – 2009), англійская паэтка, перакладчыца, журналістка, аўтар перакладаў літаратурных твораў беларускіх аўтараў (М. Багдановіча, Алеся Гаруна, Змітрака Бядулі, У. Караткевіча і інш.), артыкулаў пра беларускую літаратуру – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Сняжкова Ніна Лявонаўна (1926, Ветка – 2008), дзяржаўны дзеяч Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

26 – Чарнобыльская аварыя (Украіна; 1986), адна з найбуйнейшых у свеце тэхнагенных катастрофаў XX ст., медыцынскія, экалагічныя, сацыяльныя і эканамічныя наступствы якой сталі для Беларусі найбольш цяжкімі, – 30 гадоў з часу здарэння.

26 – Чартарыйскі Міхал Фрыдэрык (1696 – 1775), дзяржаўны і палітычны дзеяч ВКЛ – 320 гадоў з дня нараджэння.

27 – Грабоўскі Ежы Францішак (1756, Літва – 1801), ваенны дзеяч, генерал-лейтэнант, удзельнік паўстання 1794 г., галоўнакамандуючы войскамі Рымскай рэспублікі (1798 – 1799) – 260 гадоў з дня нараджэння.

27 – Кернога Міхал Захаравіч (1941, Баранавічы – 2009), журналіст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974) – 75 гадоў з дня нараджэння.

28 – Міхалуп Міхал Пракопавіч (1886, Мінск – 1979), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, графік, дызайнер, фатограф, педагог, адзін з арганізатараў і першы дырэктар Дзяржаўнай карціннай галерэі Беларусі (цяпер Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь) – 130 гадоў з дня нараджэння.

29 – Мікола Ермаловіч (Міхал Іванавіч; 1921, Дзяржынскі р-н – 2000), вучоны-гісторык, літаратуразнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1992) – 95 гадоў з дня нараджэння.

29 – Зянько Уладзімір Барысавіч (1926, Маладзечанскі р-н – 1987), вынаходнік, публіцыст, фалькларыст, які запісаў каля 400 фальклорных твораў ад маці Соф'і Зянько-Пачыкоўскай, – 90 гадоў з дня нараджэння.

30 – Антоній Бжастоўскі (1666 – 1718), дзеяч Рымска-Каталіцкай Царквы ВКЛ – 350 гадоў з дня нараджэння.

30 – Янка Журба (сапр. Івашын Іван Якаўлевіч; 1881, Чашнікі – 1964), паэт, перакладчык – 135 гадоў з дня нараджэння.

30 – Цэслер Уладзімір Якаўлевіч (1951, Слуцк), плакатыст, жывапісец, графік – 65 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

Н ЯСВІЖСКІЯ ПАРКІ – помнікі садова-паркавага мастацтва. Закладзеныя ў 1879 г. у Нясвіжы ў пойме р. Уша. Плошча з вадаёмамі каля 100 га. Паркі пейзажнага тыпу. Складаюцца з 5-і аўтаномных ландшафтных зонаў, кожная з якіх мае сваю завершаную кампазіцыю. Штучнымі сажалкамі Замкавай і Дзікай паркі падзяляюцца на права- і левабярэжную часткі. У правабярэжнай размешчаны Нясвіжскі палацава-замкавы комплекс з участкам парку (кампазіцыйны цэнтр нясвіжскіх паркаў), Стары (англійскі) парк. За Старым паркам у пач. XX ст. створаны японскі сад з заліўнымі лугамі. Алеямі ён злучаецца з узгоркам, на вяршыні якога стаяла капліца. У левабярэжнай частцы размешчаны Новы (Марысін) парк з т.зв. іпадромам. У кампазіцыйных вырашэннях асобных ландшафтаў Новага парку адбіўся ўплыў натуралізму: памеры паркавых групаў паступова павялічваюцца, асобныя курціны пераходзяць у гаі і зялёныя масівы, а на ўсходняй ускраіне ў т.зв. рускі лес (у асноўным складаецца з мясцовых пародаў з нязначнымі ўкрапленнямі экзотаў). Над насаджэн-

нямі Старога і Новага паркаў (агульная плошча 45 га) працаваў беларускі савад-дэкаратар А. Пастарэмчак. У Новым парку растуць інтрадукаваныя пароды і дэкаратыўныя формы: елкі звычайная і Энгельмана, лістоўніцы даурская і сібірская, хвой веймутава і чорная, дуб звычайны (форма пірамідальная), ліпа амерыканская (форма буйналістая); шмат дэкаратыўных кустоў.

Н ЯСВІЖСКІЯ ПЯСЫ – вырабы ручнога шаўкаткацтва ў XVIII ст. У пачатку 1740-х гг. уладальнік Нясвіжскай ардынацыі (непадельная і неадчужальная ўласнасць магнацкіх родаў) М.К. Радзівіл у Альбе пад Нясвіжам заснаваў мануфактуру па вырабе шаўковых паясоў (персіярно). Кіравалі вытворчасцю майстры Хаецкі і Гадоўскі, з 1757 – Я. Маджарскі. Нясвіжскія паясы ткаліся з шаўковых, залатых і срэбных нітак, мелі даўжыню 2 – 4,5 м, шырыню 20 – 40 см. Некаторыя паясы цалкам затыкаліся залатымі ніткамі і потым пракатваліся паміж цяжкімі валамі, набываючы выгляд металічных, што дало ім назву «літых». Дэкор складаўся з папярочных гладкіх ці ўзорных палосаў, што ўключалі пераважна ўсходнія матывы. Нясвіжскія паясы не мелі спецыяльных метак, былі вельмі падобныя на слугкія паясы, таму іх часта адносяць да апошніх. У пачатку 1760-х гг. Нясвіжская персіярня пераведзеная ў Слуцк.

Н ЯСУЧЫЯ КАНСТРУКЦЫІ – асноўныя канструкцыйныя элементы, што забяспечваюць трываласць і ўстойлівасць будынкаў і збудаванняў. Успрымаюць уласную масу і вонкавыя механічныя ўздзеянні і перадаюць іх на аснову. З'яўляюцца асноўнымі формавальнымі элементамі і архітэктурны будынка, адыгрываюць важную ролю ў стварэнні яго архітэктонікі. Кожнаму архітэктурнаму стылю той ці іншай эпохі ўласцівыя розныя тыпы нясуцых канструкцыяў.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Памятны камень аб закладцы парку